

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Mariefred, för brister i hanteringen av paketavier adresserade till intagna

Beslutet i korthet: Anstalten Mariefred har en rutin för hanteringen av paketavier som innebär att avin – om den är korrekt adresserad – inte förmedlas till den intagne, utan att han endast underrättas om att ett paket finns för uthämtning och att anstalten ska ordna med detta.

JO uttalar i beslutet att en paketavi är en försändelse i fängelselagens mening och att den rättsliga regleringen inte ger något utrymme för en sådan rutin. Avier borde därför så snart som möjligt förmedlas till de intagna och först därefter tas om hand för att hämta ut paketen. JO framhåller att hanteringen av avier givetvis inte negativt får påverka de intagnas möjlighet att få paket uthämtade genom Kriminalvårdens försorg, utan att såväl förmedlingen som uthämtningen måste organiseras på så sätt att paket kan hämtas ut i tid.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 17 november 2021 förde AA fram klagomål mot Kriminalvården, anstalten Mariefred. AA anförde bl.a. följande.

Han och andra intagna har vid flera tillfällen fått paket skickade till anstalten som sedan inte har hämtats ut och därför returnerats till avsändaren. Anstalten brister i sitt ansvar och intagnas familjer tvingas att betala porto två eller tre gånger innan paketen hämtas ut. När de intagna tar upp detta med anställda skyller förrådspersonalen på det vakthavande befälet och inget förbättras. Den 11 november 2021 returnerades AA:s och två medintagnas paket till avsändarna eftersom de inte hade hämtats ut inom tre veckor. Förrådspersonalen skyllde på centralvakten och vice versa. Anstalten fick två avier om hans senaste paket. Förrådspersonalen ska hämta ut paketen, men detta sker inte på grund av det icke fungerande systemet där avierna ”försvinner” i anstalten. Intagna får aldrig veta när de har fått en paketavi från posten eftersom dessa inte visas för de intagna utan går direkt till centralvakten eller förrådet.

AA bifogade ett underlag från Postnord om ett paket adresserat till honom.

Utredning

Muntliga upplysningar hämtades in från ett vakthavande befäl i anstalten. Han uppgav i huvudsak följande.

All post till anstalten kommer in till kansliet, som lämnar över denna till de vakthavande befälen. Paketavier sorteras ut och läggs i ett särskilt fack. Anstalten delar aldrig ut avierna till de intagna, utan dessa samlas ihop och personal åker varje fredag och hämtar ut alla paket från posten. Om fredagen är en helgdag hämtas paketen ut på torsdagen i stället. Den personal som ansvarar för uthämtningen får påminnelser om detta på såväl e-post som telefon. Hans uppfattning är att denna rutin följs och fungerar väl. De enda tillfällen som han kan tänka sig att paket går i retur är om en intagen saknar id-kort och det är den intagne, och inte anstalten, som anges först på försändelsen. I sådana situationer saknar anstaltspersonalen möjlighet att hämta ut paketet.

Anmälan remitterades därefter till Kriminalvården för yttrande. Myndigheten uppmanades att särskilt lämna en redogörelse för vilka överväganden som legat bakom att paketavier inte förmedlas till de intagna och en bedömning av hur en sådan rutin förhåller sig till 7 kap. 19 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse.

I sitt remissvar anförde Kriminalvården, huvudkontoret, genom den dåvarande chefen för sektionen för verksjuridik, bl.a. följande:

Utredning

Uppgifter om sakförhållandena har inhämtats från Region Mitt som i sin tur hämtat in uppgifter från anstalten Mariefred. Av uppgifterna framgår i huvudsak följande.

Försändelser till intagna som ankommer till anstalten i form av paketavier sorteras från övriga försändelser till intagna och läggs på särskild anvisad plats. Paketavierna befordras inte till de intagna för underskrift. En underrättelse går istället till den intagne om att en paketavi har ankommit anstalten och att den intagne således har ett paket på ett lokalt utlämningsställe som anstalten kommer att ombesörja uthämtning av. Anstalten har dock uppmärksammat att rutinen om att underrätta den intagne om att en paketavi ankommit har brutit vid några tillfällen och kommer därför att ändra rutinen för att säkerställa att de intagna regelmässigt underrättas detta.

Varje fredag samlar personal ihop de paketavier som kommit till anstalten under veckan och hämtar ut paketen vid lokalt utlämningsställe. Om en helgdag infaller på fredagen så hämtas paketen ut på torsdagen i stället. Den personal som för dagen är utsedd för att hämta ut de aviserade paketen får påminnelse om denna tilldelade arbetsuppgift per e-post och genom ett telefonsamtal.

Anstalten upplever att rutinen är välfungerande, vid något enstaka fall har ett aviserat paket inte kunnat hämtas ut av anstaltens personal och vid de tillfällena har den intagne informerats om detta. Enligt anstalten kan detta inträffa om paketet är feladresserat, t.ex. om den intagnes namn står på fel ställe i adressfältet, vilket innebär att anstaltens personal även måste ha med sig den intagnes legitimation vid uthämtningen. Om den intagne saknar legitimation som kan uppvisas av anstaltens personal i samband med uthämtandet av paketet, kan detta försvåra för anstalten att utföra uthämtningen. Som en del av anstaltens information om regler och rutiner i anstalten så ingår information om hur

paketförsändelser bör adresseras för att underlätta när anstalten ska bistå med uthämtning av paket. Den informationen finns på anslagstavla på varje avdelning för de intagna att ta del av så att de intagna kan meddela detta till t.ex. anhöriga som vill skicka paketförsändelser.

Kriminalvårdens bedömning

Det finns ingen lagreglering kring hur en anstalt ska hantera de intagnas paketförsändelser som ska hämtas ut vid utlämningsställen. Anstalten Mariefred ombesörjer att paketförsändelser till intagna hämtas ut på lokalt utlämningsställe en gång i veckan, vilket framstår som en rimlig hantering. Anstalten har endast kännedom om att ett fåtal paket inte har kunnat hämtas ut och då har skickats åter till avsändaren. Troligen härrör dessa fall från när paketet inte har adresserats på rätt sätt i kombination med att den intagne saknar legitimation. Vad som hänt i AA:s fall har dock inte kunnat klargöras.

De intagna är väl informerade genom anslag på avdelningarna om hur paketförsändelser bör adresseras. I de fall det av paketavin framgår att paketförsändelsen är korrekt adresserad, så är det enligt Kriminalvårdens bedömning tillräckligt med en underrättelse till den intagne om att ett paket finns för uthämtning på ett lokalt utlämningsställe och att anstalten kommer att ordna med detta.

I de fall adressering skett på fel sätt bör paketavin gå till den intagne för underskrift för att underlätta uthämtningen av paketet. Om den intagne saknar legitimation så kan det i och för sig fortfarande kvarstå problem för anstalten vid uthämtandet.

Det har dock, som ovan nämnts, framkommit att intagna i vissa fall inte fått ta del av paketavin för underskrift alternativt informerats om att ett paket finns för uthämtning. Anstalten kommer att vidta åtgärder och ändra rutinen för att säkerställa att detta sker framöver.

AA fick möjlighet att kommentera remissvaret.

Bedömning

Uthämtning av aviserade försändelser

Försändelser som skickas till en intagen ska som utgångspunkt befordras till den intagne genom Kriminalvårdens försorg. Som JO tidigare framhållit måste Kriminalvården i detta avseende ses som den sista länken i den befordran som postbefordringsföretagen står för såvitt avser personer som inte är berövade friheten (se JO 2014/15 s. 182). Jag har uttalat att Kriminalvården som regel har en skyldighet att hjälpa intagna med att hämta ut brev och paket från utlämningsställen utanför anstalten, om uthämtningen inte kan lösas på något annat sätt. I den bemärkelsen har myndigheten ett visst ansvar för att även aviserade postförsändelser vidarebefordras till intagna. Utan Kriminalvårdens hjälp med att hämta ut sådana försändelser vore det ofrånkomligt att många intagna i praktiken skulle sakna möjlighet att ta emot aviserade brev och paket. (Se mitt beslut den 3 mars 2021, dnr 7464-2019.)

AA har gjort gällande att anstalten Mariefred flera gånger har brutit i fråga om att hjälpa intagna att hämta ut paket från utlämningsställen utanför anstalten. Kriminalvården har å sin sida uppgett att anstalten gör detta en gång i veckan och att det endast vid ett fåtal tillfällen har hänt att paket inte har kunnat hämtas ut. Enligt myndigheten är anledningen till att det inte har gått att hämta ut

paketet troligen att de inte har adresserats rätt eller att den intagne saknat legitimation.

Det har alltså lämnats olika beskrivningar av hur paketuthämningen har fungerat i anstalten. Min bedömning är att ytterligare utredning inte skulle leda till något annat resultat och jag får därför nöja mig med att konstatera att ord står mot ord. Jag har inte några invändningar mot att paket hämtas ut en gång i veckan. I remissvaret har Kriminalvården uppgett att intagna underrättas om hur paket ska adresseras för att det ska vara möjligt för anstaltspersonal att göra det. Omständigheterna i det här ärendet ger anstalten anledning att följa upp om informationen till de intagna kan förbättras. Det som har kommit fram i denna del ger dock inte skäl till någon kritik eller ytterligare uttalanden från min sida.

Hantering av paketavier

I de fall det framgår av paketavin att försändelsen är korrekt adresserad är det enligt Kriminalvården tillräckligt med en underrättelse till den intagne om att ett paket finns för uthämtning och att anstalten ska ordna med detta. Sådana paket-avier förmedlas inte till intagna. Om adresseringen har skett på fel sätt bör paketavin gå till den intagne för underskrift för att underlätta uthämningen av paketet.

Jag noterar emellertid att Kriminalvården i remissvaret i mitt tidigare ärende, med dnr 7464-2019, förde fram att en paketavi som skickas till anstalten utgör en försändelse i fängelselagens mening. Avier hanterades enligt myndigheten då som annan post som skickats till anstalterna och lämnades skyndsamt över till de intagna. I samband med inspektioner av anstalten Färingsö den 23 november 2022, dnr 8768-2022, och av anstalten Beateberg den 25 januari 2023, dnr 208-2023, framkom att paketavier förmedlades till intagna på samma sätt som andra brev.

Med en försändelse avses varje försändelse, t.ex. brev, skriftliga meddelanden och paket, som ska befordras till och från den intagne genom kriminalvårdens försorg (prop. 2009/10:135 s. 110). Enligt min mening är en paketavi alltså att anse som en försändelse i fängelselagens mening. Ordningen som Kriminalvården tidigare redogjort för och som både anstalten Beateberg och anstalten Färingsö tillämpar när det gäller befordran av paketavier är i enlighet med fängelselagen och anslutande föreskrifter.

Av 7 kap. 19 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse framgår att en försändelse till eller från en intagen ska befordras eller hållas tillgänglig för den intagne samma dag som försändelsen kommer till anstalten, om det är möjligt och försändelsen inte ska granskas.

JO har tidigare riktat allvarlig kritik mot en anstalt för en rutin som innebar att rekommenderade brev placerades bland den intagnes effekter i civilförrådet och krävde en hemställan från den intagne för att få ta del av försändelsen. I beslutet uttalade JO att oavsett sättet för befordran av posten har en intagen rätt att så

snart som möjligt få ta del av en försändelse sedan en eventuell granskning skett och under förutsättning att ett beslut om kvarhållande av försändelsen inte fattats. Enligt JO är det inte förenligt med regelverket att en intagen måste göra en särskild framställning för att få ta del av inkommen post. (Se JO 2010/11 s. 181.)

Jag anser att den rättsliga regleringen inte ger något utrymme för en sådan rutin som anstalten Mariefred har, där paketavier sorteras ut från övrig post och förvaras i ett särskilt fack samt att intagna endast får en underrättelse om att det finns ett paket för uthämtning och att anstalten ska ombesörja detta. Avierna borde i stället så snart som möjligt förmedlas till de intagna och först därefter tas om hand för att hämta ut paketen. På det sättet får den intagne kännedom om att ett paket finns på utlämningsstället och han eller hon kan vid behov underteckna avin. Ett sådant förfarande ger härutöver den intagne möjlighet att välja om han eller hon vill ta emot paketet. Anstalten förtjänar kritik för att ha haft en rutin som inneburit att paketavier har hanterats felaktigt.

Med det sagt får givetvis hanteringen av avier inte negativt påverka de intagnas möjlighet att få paket uthämtade genom Kriminalvårdens försorg. Ett verksamhetsställe måste organisera såväl förmedlingen som uthämtningen av försändelser på ett sådant sätt att paket till intagna kan hämtas ut i tid.

Ärendet avslutas.